

FUMATUL ȘI CONSUMUL DE ALCOOL CA FACTOR DE RISC ÎN SENSUL UTILIZĂRII SUBSTANȚELOR PSIHOACTIVE

Mircea Revenco, Svetlana Condratiuc, Larisa Spinei, Anatol Nacu,
Ion Coșciug, Inga Deliv

Laboratorul de Narcologie de pe lângă Catedra de Psihiatrie, Narcologie și Psihologie Medicală USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Smoking and alcohol consumption as risk factor in sense of psychoactive substances usage

We examined 2061 adolescents aged 12-17, from 31 secondary schools in Chișinău and Bălți. We performed a survey made according to international standards of anonymous questioning. The survey included questions which revealed directly or indirectly the risk factors of adolescents' involvement in using narcotics. A comparative analysis of research data was carried out. By means of the discriminant analysis there have been established the impact of smoking and alcohol consumption as risk factors in adolescents' involvement in using narcotics.

Rezumat

Au fost investigați 2061 adolescenți în vârstă de 12-17 ani ai 31 școlilor de învățământ mediu general din municipiile Chișinău și Bălți. A fost utilizată metoda de anchetare anonimă, întocmită conform cerințelor internaționale înaintate pentru respectarea anonimatului. Chestionarul includea seturi de întrebări, care direct sau indirect determinau factorii de risc ai antrenării adolescenților în consumul de droguri. A fost efectuată analiza comparativă a datelor cercetării elevilor din ambele municipii. Prin analiza discriminantă au fost stabilit impactul fumatului și consumului de alcool, ca factorii de risc, în antrenarea consumului de droguri de către adolescenți.

Actualitatea

În literatură științifică atenție deosebită se acordă specificului de utilizarea a narcoticelor de către abiturienți și tineret (1, 2, 4, 5). Problema narcomaniei a devenit o serioasă și extrem de dificilă problemă de sănătate publică cu consecințe psihopatologice, somatopatologice, familiale, profesionale, sociale, economice și foarte frecvent criminogene (3, 6, 8, 9, 10). Actualmente, utilizarea de SPA manifestă tendințe de creștere impunătoare, în special evidente, printre reprezentanții tinerii generații - adolescenți și chiar copii. Sindromul de dependență narcomanică la copii și adolescenți, comparativ cu adulții, se formează considerabil mai rapid, fenomenul fiind explicat de alte particularitățile specifice organismului adolescentului (10).

Cercetările demonstrează faptul că foarte frecvent consumul drogurilor este precedat de consumul alcoolului și fumatul tutunului. Probabil acest lucru poate fi explicat prin aceea că consumul unor substanțe narcotizante, practic anulează interzicerea pentru consumul altor substanțe psihoactive. Există un anumit model al comportament în privința consumului substanțelor psihoactive (5): prima etapă începe cu fumatul tutunului, după care urmează consumul alcoolului (la rândul său la această etapă de asemenea inițial se consumă băuturi “fără conținut de alcool”, urmând berea, după care urmează consumul băuturilor alcoolice tari), aceasta ce în mare măsură este determinată de publicitatea berii. După aproximativ doi ani se încearcă fumatul marihuanei, care, de fapt, printre adolescenți nici nu se consideră drept drog. Are loc trecerea la consumul drogurilor “ușoare” și pe măsura dezvoltării sindromului de dependență adolescentul începe să consume substanțe psihoactive “tari” (opiate, amfetamine, halucinogeni s.a.). Datele moderne reflectă faptul că dacă un tânăr de vârsta de 10-21 ani se abține de la fumatul tutunului, consumul alcoolului și narcoticilor, probabilitatea ca această persoană va deveni consumatoare de droguri în viitor este practic nulă.

Obiectivele

Constau în depistarea răspândirii fumatului de tutun și consumului băuturilor alcoolice în mediul elevilor, tipului băuturilor ce se consuma și determinarea grupului de risc printre adolescenții care determină probabilitatea consumului băuturilor alcoolice în viața lor adultă, stabilirea factorilor de risc și ierarhia lor.

Materiale și metode

În calitate de obiect de studiu au servit elevii claselor a VI-a XII-a cu vârstă de 12-17 ani ai școlilor de învățământ mediu general (școlilor, liceelor, gimnaziilor) din municipiile Chișinău (1103 adolescenți) și Bălți (958 adolescenți). În funcție de apartenența sexuală au fost 1036 (50,3 %) persoane de sex feminin și 1025 (49,7 %) sex masculin. Vârsta persoanelor investigate: la 716 persoane (34,7 %) a fost în limitele a 12-14 ani și 1345 persoane (65,3 %) în limitele 15-17 ani.

Drept instrument de cercetare a fost utilizată ancheta pentru colectarea datelor cu privire la utilizarea SPA propusă de Uniunea Suedeză privind problemele de alcool și droguri pentru Proiectul European Școlar de studiu asupra alcoolului și drogurilor ESPAD, adaptat pentru studiu de către colaboratorii Laboratorului de narcologie a USMF „Nicolae Testemițanu” în RM. Ancheta include 315 de întrebări care au constituit următoarele capitole principale: date social-demografice, date cu privire la fumatul țigărilor, date cu privire la consumul băuturilor alcoolice, date cu privire la consumul SPA.

Rezultatele și discuții

Analiza comparativă a datelor anchetării mun. Chișinău și Bălți a pus în evidență faptul că fumatul țigărilor îl practică circa $\frac{1}{4}$ dintre adolescenții studiați (Chișinău: 27,7%, Bălți: 23,8%), concomitent în Chișinău într-o măsură mai mare. Referitor la frecvența și cantitatea de țigări fumate de către elevi s-a demonstrat că o dată în săptămână (Chișinău: 8,6%, Bălți: 9,3%) și o dată în zi (Chișinău: 6,2%, Bălți: 6,5%); fumează aproximativ un număr egal de adolescenți. Până la 10 țigări în zi fumează 4,5% dintre chișinăunieni și 5,8% dintre bălțeni (prevalarea era de 1,5 ori), mai multe de 10 țigări în zi – 4,5% dintre chișinăunieni și 2,3% dintre bălțeni (predominarea – de 2 ori). De menționat că pe măsura măririi numărului de țigări fumate în zi, se marchează o prevalare veridică a răspunsurilor adolescenților la această întrebare ($\chi^2=13,42$; $p < 0,01$).

Anchetarea anonimă prezentă a permis analizarea și compararea răspândirii diverselor băuturi alcoolice printre adolescenții din Chișinău și Bălți. Noi am constatat că elevii din mun. Bălți (80,2%) au consumat în ultimul timp mai mult băuturi alcoolice decât cei din mun. Chișinău (77,2%).

Analizând întrebarea despre faptul de câte ori pe parcursul ultimei perioade de timp, elevii chestionați s-au aflat în stare de ebrietate, a fost pus în evidență că răspunsul „niciodată” a fost indicat de către jumătate dintre adolescenții din mun. Chișinău (50,6%) și peste jumătate dintre elevii din Bălți (58,9%). După indicii frecvenței aflării în această stare chișinăunienii prevalează asupra bălțenilor: de 2,6 ori mai frecvent au ales răspunsul „des” (Chișinău: 4,2%, Bălți: 1,6%) și de 1,3 ori mai des au ales răspunsul „uneori” (Chișinău: 19,0%, Bălți: 14,8%) ($\chi^2=23,82$; $p < 0,001$). Rar în stare de ebrietate s-au aflat $\frac{1}{4}$ dintre chestionații din ambele municipii (Chișinău: 26,3%, Bălți: 24,7%).

Analiza și comparația consumului pe parcursul ultimelor luni de băuturi alcoolice răspândite (bere, vin, băuturi alcoolice tari) a arătat că pe primul loc se situează berea, care în mun. Bălți este consumată de către adolescenți mai frecvent (Chișinău: 62,7%, Bălți: 80,0%) ($\chi^2 = 47,44$; $p < 0,001$). Au consumat bere de 1-2 ori elevii din mun. Bălți (44,2%) de 1,4 ori mai frecvent decât în mun. Chișinău (30,9%). De 10-20 ori au băut bere în ultimul timp 6,4% dintre bălțeni și 5,6% dintre chișinăuneni, peste 20 de ori - 8,4% dintre chișinăuneni și 7,0% dintre bălțeni.

Pe locul doi după utilizare s-a situat vinul, care în ultimele luni în mun. Bălți (69,3%) a fost consumat de 1,4 ori mai frecvent decât în Chișinău (56,5%) ($\chi^2 = 47,44$; $p < 0,001$). După frecvența consumului de vin domină adolescenții din Bălți. Au consumat vin de 1-2 ori adolescenții din Bălți (38,5%) de 1,4 ori mai frecvent decât cei din Chișinău (27,6%); de 3-4 ori - 16,1% dintre adolescenți din mun. Bălți și 13,21% dintre elevii din mun. Chișinău, de 6-9 ori - 7,3% dintre elevii din mun. Bălți și 6,7% dintre elevii din mun. Chișinău. Mai mult de 20 de ori au consumat vin câte 4,5 dintre chestionații din ambele municipii (tab. 1).

Tabelul 1

Frecvența consumului de vin de către elevii din mun. Chișinău și Bălți în ultimele luni (%)

	Chișinău	Bălți	χ^2	p
n-am consumat	43,5	30,7	47,44	****
1-2 ori	27,6	38,5		
3-5 ori	13,2	16,1		
6-9 ori	6,7	7,3		
10-20 ori	4,5	2,9		
Mai mult de 20 ori	4,5	4,5		

**** - $p < 0,001$.

Analiza comparativă a întrebării despre consumul de rachiu a demonstrat că aproape jumătate dintre adolescenții din mun. Bălți (43,6%) și doar 1/3 dintre elevii din mun. Chișinău (28,8%) au consumat votcă în ultimele luni ($\chi^2 = 69,16$; $p < 0,001$). De 1-2 ori mai frecvent bălțenii (27,6%) au consumat rachiu de 1,8 mai frecvent decât cei din Chișinău (15,5%), de 3-5 ori - de 1,7 ori mai des (Bălți: 10,0%; Chișinău: 5,8%). În raport procentual aproape un număr egal de adolescenți în ambele municipii au consumat votcă de 6-9 ori (Chișinău: 3,9%, Bălți: 3,3%) și de 10-20 ori (Chișinău: 1,8%, Bălți: 1,5%).

Analiza răspunsurilor la întrebarea cu privire la consumul de coniac a demonstrat că l-au băut în ultimul timp mai puțin de de 1/3 dintre toți cei chestionați (Chișinău: 27,1%, Bălți: 28,7%). Fiecare al 5-lea - al 6-lea adolescent a consumat coniac cel puțin 1-2 ori (Chișinău: 16,4%, Bălți: 18,4%), de 3-5 ori au băut coniac în Chișinău - în 4,2% dintre cazuri, în Bălți - de 5,1% din cazuri. Diferențele depistate manifestă despre faptul că la o frecvență de 6-9 ori prevalau de 1,2 ori chișinăuenii (Chișinău: 2,5%, Bălți: 1,5%), iar în caz de frecvență a consumului de coniac egal cu 10-20 ori prevalau bălțenii (Chișinău: 1,5%, Bălți: 2,7%). Mai frecvent decât 20 de ori au consumat coniac 2,5% dintre adolescenții din Chișinău și 1,0% dintre adolescenții din mun. Bălți ($\chi^2=15,46$; $p < 0,01$).

Răspunzând la întrebarea dacă vor consuma alcool când vor fi maturi, doar 1/3 dintre adolescenții din mun. Bălți (35,0%) și mai puțin de 1/3 dintre chișinăueni (30,4%) au ales răspunsul negativ. Restul adolescenților s-au divizat în următoarele grupe: au indicat răspunsul „posibil” puțin mai mulți decât 1/5 dintre elevi (Chișinău: 22,8%, Bălți: 23,5%); n-au știut cum să răspundă la această întrebare 33,7% dintre chișinăueni și 31,8% dintre bălțeni, afirmativ au răspuns 13,1% dintre elevi din mun. Chișinău și 9,6% din mun. Bălți. De menționat că fiecare al 8-lea chișinăuean și al 10-lea bălțean (prevalarea de 1,4 ori) au confirmat că ei vor consumă băuturi alcoolice în vârstă matură ($\chi^2=9,15$; $p < 0,05$).

Conform criteriilor (3 întrebări amplasate în diverse părți ale anchetei în care adolescenții au fost rugați să comunice dacă au „gustat” vre-odată drogurile, să indice vârsta primei probe de SPA precum și drogul folosit pentru prima probă) a fost evidențiată o grupă de adolescenți în număr de 315 persoane (15,3% din numărul total de chestionați) (Chișinău - 176 de persoane - 16,1%, Bălți - 139 de persoane - 14,5%), care au ales 2 răspunsuri pozitive din 3 propuse. Această grupă de adolescenți noi am însemnat-o ca „cei care au încercat substanțe narcotice” spre deosebire de alți elevi (2061 de persoane sau 84,7% din numărul total de persoane chestionate), „cei care n-au încercat SPA” sau care în general n-au comunicat despre proba de SPA sau au indicat acest fapt doar într-o întrebare din anchetă. Adolescenții „care au încercat

substanțe narcotice” au constituit lotul de studiu (de bază), adolescenții „care n-au încercat substanțe narcotice” au constituit lotul martor.

În structura de vârstă a adolescenților care au încercat SPA poate fi evidențiată vârsta de 14 ani, începând cu care o cotă tot mai mare de elevi este antrenată în consumul SPA ($\chi^2=75,1$; $p<0,001$). Vârsta medie a adolescenților din lotul de bază este $16,2\pm 0,3$ ani, vârsta medie a elevilor din lotul martor constituie $14,5\pm 0,4$ ani. Analiza comparativă a indicii de vârstă a demonstrat diferență statistic semnificativă ($p<0,001$). Să stabilit, că rața de consumatori potențiali de SPA în mun. Chișinău este de $16,0\pm 1,1\%$ ($p < 0,001$), în mun. Bălți – $14,5\pm 1,1\%$ ($p < 0,001$) ce constituie în mijlociu – $15,3\pm 0,8\%$ ($p < 0,001$) dintre adolescenți.

Datele chestionarului au permis determinarea modelului factorilor ce determină încercarea utilizării substanelor psihoactive la adolescenți din mun. Chișinău și mun. Bălți. Prin analiza discriminantă s-a stabilit un șir de factorii de risc și ierarhia lor.

Așa dar pe locul I ($F=388,54$) s-a plasat utilizarea alcoolului (rachiului). În ultimele luni au consumat alcool $94,6\%$ dintre adolescenții din I grupă (în grupă a II-a – $75,7\%$). Au consumat bere și vin în ultimele luni $91,5\%$ și $81,3\%$ dintre elevi (în a II-a grupă – $69,9\%$ și $59,0\%$). Băuturi tari în aceeași perioadă au consumat: rachiu – $74,0\%$ dintre elevii care pe parcursul vieții sale au consumat droguri (printre cei care n-au încercat drogurile – de 2,5 ori mai puțin, $29,4\%$); coniac – $55,6\%$ dintre elevi (printre cei care nu au încercat – de 2,4 ori mai puțin, $22,8\%$) (tab. 2).

Tabelul 2

Consumul băuturi alcoolice de către elevi în ultimele luni (%)

	bere		vin		rachiu		coniac	
	I grupă	II grupă	I grupă	II grupă	I grupă	II grupă	I grupă	II grupă
n-am consumat	8,5	30,1	18,7	41,0	26,0	70,6	44,4	77,2
1-2 ori	21,9	39,9	22,5	34,5	27,6	19,9	26,7	15,6
3-5 ori	19,7	12,9	26,2	12,9	17,8	6,0	11,2	3,4
6-9 ori	13,7	7,4	12,4	6,0	13,6	1,8	5,7	1,4
10-20 ori	14,0	4,5	10,5	2,5	6,7	0,7	6,0	1,3
Mai mult de 20 ori	22,2	5,2	12,7	3,0	8,3	1,0	6,1	1,1
χ^2	230,5		182,0		365,5		181,5	
p	****		****		****		****	

**** - $p < 0,001$.

Pe locul II s-a stabilit ca factor de risc fumatul. E caracteristic că $\frac{1}{4}$ dintre adolescenți ($24,5\%$), care au consumat SPA, folosesc până la 10 țigări pe zi, ceea de 6,1 ori depășesc indicatorii grupei a II-a ($4,0\%$). Conform indicatorilor care reflectă fumatul țigărilor, „experimentatorii” îi depășesc pe semenii săi care nu folosesc droguri (tab.3).

Tabelul 3

Fumatul țigărilor printre elevii din ambele grupe (% dintre elevii chestionați)

	niciodată	1 dată pe săptămână	1 dată pe zi	Nu mai mult de 10 ori pe zi	mai mult de 10 ori pe zi
Lotul de bază	37,7	12,6	13,3	24,5	11,9
Lotul martor	80,8	8,2	5,1	4,0	1,9
χ^2	329,3				
p	****				

**** - $p < 0,001$.

Starea de ebrietate tot este unul din factorii majori, care s-a plasat pe locul IV (F=46,0). Despre cazurile de ebrietate alcoolică pe parcursul vieții au comunicat 80,3% din I grupă, 31,4% din ei au avut asemenea episoade „rar ” și 35,6% - „uneori”. Printre adolescenții care au încercat substanțe narcotice (13,3%) sau aflat în stare de ebrietate „adesea” ce e de 12 ori mai mult decât printre cei care nu au consumat droguri (1,1%).

Utilizarea berei în cantități mari este un factor de mediu, care se plasează pe locul IX, (F=4,56). Au consumat bere în ultimele luni 91,5% „experimentatori”(în a II-a grupă – 69,9%).

Din factorii de risc comuni pentru ambele sexe în inițierea consumului substanțelor psihoactive pe locul I s-au plasat stările frecvente de ebrietate (la băieți: RR= 6,5 95% î: 2,8-10,2; la fete RR=25,0 95% î: 21,0-29,0), pe locul II – fumatul a mai mult de 10 țigări pe zi (la băieți: RR= 5,6 95% î: 3,7-7,5 și la fete RR=8,7 95% î: 6,3 – 11,1) și pe locul III la genul masculin s-a plasat fumatul până la 10 țigări pe zi (RR= 5,5 95% î: 2,0-8,4). La genul feminin acest factor de risc este plasat pe locul V (RR=4,7 95% Î: 2,8 – 6,6).

Concluzii

Analiza comparativă a datelor anchetării anonime a elevilor și liceiștilor din Chișinău și din Bălți a demonstrat că:

Mai mult de $\frac{3}{4}$ din elevii școlilor și liceelor studiate din ambele orașe utilizau în ultimul timp diverse băuturi alcoolice;

Circa o jumătate din adolescenți au suportat starea de ebrietate: în capitală – în măsură mai mare;

Doar 1/3 dintre respondenții chestionați categoric renunță la posibilitatea consumului de alcool în perioada de adult;

Fiecare al 8-lea chișinăuean și al 10-lea bălțean consideră că ei vor consuma băuturi alcoolice când vor deveni maturi.

Stabilind ierarhia factorilor de risc prin analiza discriminantă s-a constatat că pe locul I s-a plasat utilizarea alcoolului (rachiului), pe locul II ca factor de risc s-a situat fumatul.

Datele prezentate denotă faptul că, în mediul elevilor, îndeosebi printre băieți, cea mai mare popularitate o are consumul de bere, considerînd că berea nu este o băutură alcoolică „tare”, fapt ce poate fi corelat cu reclama intensivă a companiilor producătoare. Concomitent e semnificativ procentajul de elevi care consumă băuturi alcoolice tari.

Bibliografie

1. Andersson B., Hibell B., Beck Fr., Choquet M., Kokkevi A., Fotiou A., Molinaro S., Nociar A., Sieroslowski J. and Trapencieris M. Alcohol and Drug Use Among European 17–18 Year Old Students Data from the ESPAD Project. // Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN), The Pompidou Group at the Council of Europe and the authors Sweden, Stockholm, 2007, 156 p.
2. Ciobanu F., Cosmovich N., Sândache L., Cantoriu R., Manoliu A. Formarea independență la tineri instituționalizați. // Buletin de Psihiatrie Integrativă „Nursingul în Pedopsihiatrie” Iunie 2007. An.XIII, Vol. XII, Nr 2 (33). P. 88-92.
3. Davies JK, Bledsoe JM. Prenatal alcohol and drug exposures in adoption. // *Pediatr Clin North Am.* 2005 Oct; 52 (5) :1369-93, vii.
4. European monitoring centre for drugs addiction. Handbook for surveys on drug use among the general population. EMCDDA project CT.99.EP.08.B, Lisbon, EMCDDA, August 2002.
5. Harith Swadi. Злоупотребление психоактивными веществами среди подростков. // *Обзор современной психиатрии.* Выпуск 3 (12), 2001. с.45-53.
6. Papari A., Cozari G. Caracteristici de personalitate la alcoolodependenți. // Buletin de Psihiatrie Integrativă „Alcoolismul ca problema bio-psiho-socială” Decembrie 2007. An.XIII, Vol. XII, Nr 4 (35). p.42-53.
7. Revenco M., Oprea N., Oprea V., Coșciug I., Prigoda Tatiana, Condriatiuc Svetlana. Considerații privind consumul de substanțe psihoactive în mediul tineretului studios din

- Republica Moldova. // Buletin de Psihiatrie Integrativă. An XI, Vol. X, Nr. 4 (27), Iași, 2005, p.226-237.
8. Troiceanu I., Vasiliu A. Consumul de substanțe psihoactive și comportamentul agresiv. // Buletin de Psihiatrie Integrativă. A. IX, vol. VIII, num. 1 (15), 2003, p. 61-67.
9. Богданов С. И. Медико-социальные последствия злоупотребления наркотиками. (Клинико-эпидемиологическое исследование в Екатеринбурге). // Дис. канд. мед. наук. Москва, 2002, 163 с.
10. Менделевич В.Д. Руководство по аддиктологии. // СПб.: Речь, 2007. 768 с.

MODELE ETIOLOGICE DE UTILIZARE A SUBSTANȚELOR PSIHOACTIVE DE CĂTRE ADOLESCENȚI

Svetlana Condratiuc, Mircea Revenco

Laboratorul de Narcologie de pe lângă Catedra de Psihiatrie, Narcologie și Psihologie Medicală USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Etyological models of psychoactive substances consumption by adolescents

Narcomania has become a serious and extremely difficult problem of public health with psychopathologic, somato-pathologic, familial, professional, social, economical and, very often, criminogenic consequences. In the basis of study of particularities of diverse etiological models of psychoactive substances consumption it was possible to elaborate recommendations regarding primary prophylaxis of narcomania.

Rezumat

Narcomaniile au devenit o serioasă și extrem de dificilă problemă de sănătate publică cu consecințe psihopatologice, somatopatologice, familiale, profesionale, sociale, economice și foarte frecvent criminogene. În baza studierii particularităților a diverse modele etiologice de utilizare a substanțelor psihoactive a fost posibilă elaborarea recomandărilor privind profilaxia primară a narcomaniei.

Actualitatea

Problema antrenării generației tinere în consumul drogurilor a devenit în ultimii ani deosebit de actuală (1, 2, 4). În ultimele 2 decenii specialiștii care au studiat problema abuzului de SPA printre tineret și adolescenți marchează creșterea narcomanii și toxicomanilor în această grupă de vârstă (4, 6, 9). Îngrijorarea față de utilizarea narcoticelor și alcoolului de către tineret se bazează, nu doar pe pericolul potențial pentru sănătatea socială, ci și pe comportamentul antisocial și pe criminalitate. De aceea studiul răspândirii abuzului de substanțe narcotice printre tineret ocupă un loc important în structura evaluării situației narcologice (4, 5, 7, 9). În baza studierii particularităților regionale evidențiate, a factorilor de risc al antrenării în consumul SPA, a modelelor etiologice de utilizare a substanțelor psihoactive a fost posibilă elaborarea recomandărilor privind profilaxia primară a narcomaniei (7, 10, 11).

Obiectivele cercetării constau în studierea a diverse modele etiologice de utilizare a substanțelor psihoactive de către adolescenți.

Discussii

Tentativele de a sintetiza datele cu privire la corelațiile și predictorii utilizării SPA de către adolescenți în modele etiologice integre diferă în funcție de:

- ce număr de factori ei sunt în stare să ia în considerare;
- în care – îngust sau larg – context este examinată problema;